

1944-1984

1944

La 17 octombrie ia ființă Sindicatul Unic al Ziaristilor. N. D. Cocea, care va fi președinte, arată, într-o alocuțiune concisă, că noul sindicat își propune să obțină: salariu minim garantat, contracte colective, concedii plătite, lichidarea șomajului în presă, asistență medicală gratuită pentru ziaristi.

Se aplaudă furtunos. Se pun întrebări insidioase. Adunarea se infierbintă puțin, apoi se răcește. Comitetul va fi format din președinte și George Macovescu, Eugen Jebeleanu, Ion Pas, N. Moraru, membri.

Rămân printre cei din urmă și-l abordez, sfios, pe N. Moraru:

— Nu vă supărați: cum pot deveni membru?

Îmi răspunde laconic:

— Fiind ziarist. Ești ziarist?

— Voi fi...

— Zău?

— Zău.

— Să vii atunci.

1951

● Tudor Steriade, șeful de cabinet al ministrului Eduard Mezincescu, se angajează să ne scrie un articol pe tema schimbului de experiență între teatre. E teatrolog, a studiat la Moscova. Simpatice, reticent, binevoitor, mereu îndoit.

● Pablo Neruda ne trimite o corespondență în exclusivitate.

● După consfătuirea de la Comitetul de Cultură atrag atenția conducerii redacției că trebuie să ne preocupăm mai mult de provincie, unde se dezvoltă o mișcare nouă. „Preocupă-te” — mi se spune.

● Incerc s-o orbitez pe tînăra muncitoare-scriitoare Vera Hudici, colegă de redacție, spre teatru. Ea încearcă, în schimb, să mă atragă „în munca sindicală”. Convenim să înființăm împreună un „Cerc de studii”.

● Primesc vizita regizorului B. Lebl, directorul Teatrului Evreiesc de Stat. Ne oferă colaborarea.

● Asia Moraru va scrie despre cum au jucat odinioară deținutele comuniste, în închisoare, o piesă de Caragiale.

● Îl rog pe Zaharia Stancu să ne dea un articol despre reconsiderarea operei lui Caragiale la Teatrul Național. Mi-l făgăduiește bucuros: „Cîte pagini?” — mă întrebă. „Zece”. „Bine. Dar să-mi aduci șpaltul să-l văd”. „Bine. Dar lăsați-mi mie manuscrisul”. „De ce?” „N-am văzut niciodată un scris cu litere atît de mărunte”. Scoate cîteva pagini din sertar, dă dispoziție doamnei Sava, secretara, să nu fie deranjat și-mi ctește un fragment dintr-un viitor roman, urmărindu-mi reacțiile cu coada ochiului.

● Ca membru al conducerii sindicale, îl însărcinez pe colegul meu Petre Sălcudeanu să studieze regulamentele de ordine interioară ale instituțiilor de presă și să propună un proiect și pentru redacția noastră. „În ce termen?”. „O săptămână”. „E puțin”. „Depinde de ziua când te apuci”. „Depinde de ce găsești”.

● Cerem Teatrului Național ca la fiecare premieră să ni se trimită invitații de zece locuri. Nu primim răspuns. La Crîngul de călini ni se dau șase locuri.

1983

Stagiunea '82—'83 s-a vădit bogată și ca repertoriu străin; e unul din anii cu cele mai multe piese noi, cu notabile descoperiri literare. Procesul de Suhovo-Kobîlin (Teatrul de Comedie) l-a adus pe Gheorghe Harag la București, acesta făurind pe textul scriitorului rus o grotescă riguros concepută, de impozantă profesionalitate și varietate tipologică. Dinu Cernescu a lansat la Cluj-Napoca macaronada simpatice a lui Eduardo De Filippo Simbătă, duminică și luni, în tentă neorealistă, cu doi interpreți de rang, Silvia Ghelan și Dorel Vișan. Nepretențios, spectacolul s-a completat cu izbîndirea aceluiași regizor în Falstaff la Operă — drum pe care Cernescu a pornit-o după exemplele lui Peter Brook, Lucian Pintilie, Strehler, Andrei Șerban — bineînțeles, spre folosul Operei Române. O atitudine culturală efectivă face ca prezența unui regizor important într-o localitate din țară să se soldeze cu mai multe realizări scenice (și Dan Alecsandrescu a montat la Cluj-Napoca, simultan, două spectacole dramatice și unul la păpuși), cu participarea acelei personalități la viața internă a teatrului (consfătuiri de creație) sau cu suplimentarea efortului creator prin acțiuni utile de pedagogie teatrală (Harag la București, Aureliu Manea — făcînd cu distincție și novator Pescărușul la Reșița, ca o școală de ritual teatral). Tot astfel, prezența unui mare actor (sau a mai multora) într-un alt colectiv decît al lor are o funcție catalizatoare. Una dintre cele mai frumoase și mai adînci opere scenice ale stagiunii, Amadeus de Peter Shaffer la Giulești (regia, Dinu Cernescu) — căreia i s-ar potrivi cuvintele lui Quintilian: „are farmecul autentic al frumoasei vorbiri, e grandioasă, elegantă și plăcută” — aducîndu-l pe Radu Beligan într-un rol considerabil (Salieri), l-a sprijinit realmente pe tînărul Răzvan Vasilescu în interpretarea inteligentă, dramatică a lui Mozart. La fel s-au petrecut lucrurile cu apariția pe scena orădeană a redutabililor artiști Radu Beligan, Octavian Cotescu, Marin Moraru, Mihai Fotino.

Dificultățile administrative, poate și nevoia de a folosi cît mai larg forțele artistice au dus la schișarea unui gest directorial (la Național și la Mic) numit „încurajarea recitalurilor în doi”. Între patru ochi de Al. Ghel-man, scriere tăioasă, stringent întocmită, a fost încredințată, paralel, cuplurilor Damian Crișmaru — Adela Mărculescu (tensionat spectacol al Ancăi Ovanez-Doroșenco) și Traian Stănescu — Ilinca Tomoroveanu. În același sens, modesta piesă a bulgarului Velicikov Escapada, la Giulești, ne-a reîntîlnit însă cu admirabila Dina Cocea, secundată cu brio de Anca Ledunca. Ambele merită, desigur, și altfel de recitaluri. La Brașov și la Oradea s-au bucurat de prețuire premierele cu Serata de Harold Pinter, revenit printre noi după o lungă absență. La Teatrul Mic recitalurile n-au avut suporturi literare pe măsura actorilor (și ambițiilor directoriale), experiența e în curs; poate că se va finaliza mai tirziu. De vreme ce o piesă de teatru nu poate fi jucată așa cum trebuie decît cu scurgerea timpului — cum ne încredințează Voltaire, care știa ceva în această privință —, de ce n-am încredința tot vremii prețuirea ultimă a încercărilor artistice?

Magie roșie de Ghelderode (cu propulsarea unui regizor debutant promițător, Alexandru Darie), Ris și plins de Ivan Radoev (cu ospeția, printre novici, a lui Petre Gheorghiu), Deșteptarea primăverii de Wedekind au constituit contribuția — în acest an, relevabilă — a Institutului „I. L. Caragiale” la improspătarea repertoriului străin. La fel de relevabilă, în aceeași direcție, cea a Naționalului ieșean, prin reprezentarea excelentă a dramei lui Vampilov Vinătoarea de rațe (Nicolae Scarlat — regizor, Sergiu Tudose — protagonist) și a unei piese chineze moderne răscolitoare, Pentru ce am

murit de Xie Min (regia, Călin Florian), însoțită de un recital de versuri populare antologate de Confucius — dacă nu mă înșel, pentru prima oară rostite de pe o scenă românească. Interesante, tot pe același plan, aportul Naționalului timișorean, prin Juriștii de Rolf Hochhuth, rezonanță diatribă justițiară vest-germană, și Velazquez de A. Buero Vallejo, ambele montate de Ioan Ieremia, și inițiativele teatrului din Brăila (ale regizorului, actorului, directorului Constantin Codrescu), printre care alegerea piesei lui Alfonso Sastre Cu călușul în gură.

Calandria de Bibbiena („Nottara” — Costin Marinescu), Regele gol de E. Șvarț (Pitești — Mihai Lungeanu), Casa cu fantome de Calderón (Iași — Nicoleta Toia), Luna dezmoșteniților de O'Neill („Bulandra” — Sanda Manu, care i-a distribuit pe Victor Rebengiuc, Valentin Uritescu, Mariana Mihuț), Amintiri de Arbuzov (cu Beate Fredanov, Gina Patrichi, Ion Besoiu), Zit, moarte, zit, piesă lituaniană (Piatra-Neamț), Cui i-e teamă de Virginia Woolf? de Albee, surprinzător de bine lucrat spectacolul arădean (regia — Mihai Moldovan), Ploșnița de Maiakovski la Național, amestec de comedie de înaltă clasă, fantezie regizorală și elemente kitsch (Horea Popescu), Anna Christie de O'Neill la Galați (Mircea Cornișteanu) sint printre titlurile și (uneori) înfăptuirile menționabile.

În acest registru de preocupări sint de reținut, cu deosebire, două momente: Zbor deasupra unui cuib de cuci de Wasserman — prin care Teatrul Național a dat cel mai reprezentativ spectacol politic al stagiunii cu o piesă străină, iar Horea Popescu s-a reconfirmat ca un regizor de cea mai înaltă condiție — și Cu ușile închise de Jean Paul Sartre, reprezentație răscolitoare a Teatrului „Bulandra”, încredințată unui tînăr și temeinic regizor, Mihai Mănuțu, arătînd că publicul românesc e sensibil la dramaturgia filozofică, percepe cu acuitate tragicul modern, întîmpină cu interesul cel mai sincer marea literatură contemporană, dificilă și complexă, dar captivantă prin dezbateră de idei.

Critica ?

Și-a făcut datoria — ca totdeauna, în linii generale — într-o ambianță de adversități ceva mai marcată decît în alți ani, cu exacerbarea violentă a unor susceptibilități directoriale, regizorale (exprimate mai cu seamă în mici perfidii ședințiere) și ale altor factori predispuși mereu să școlească, să aducă la ordine criticii, „să le bage mințile în cap”, să-i facă, deci, dacă se poate, altceva decît ar trebui să fie ei, conștiințe probe ale mișcării teatrale, în serviciul calității teatrului, al valorilor autentice, al culturii românești socialiste.

Au fost și cîteva cazuri — izolate — de improbitate critică flagrantă, precum și unele apariții meteorice, în galaxie, de neofiți, comentatori de-o seară, coregrafînd grațios prin văzduh în serviciu comandat, după care, la stingerea becului, au pierit. Atacurile împotriva cronicarilor de meserie, cînd aceștia au opinie (căci nu-i amendează nimeni pentru impersonalitate), sînt înfrîntoare, firește, nu însă și neașteptate. În tulburătoarea sa profesiune de credință din 1949, rostită la radio, Eugen Lovinescu spunea: „Militantă, misiunea criticului postulează de la sine lupta, înjustiția și cruzimea pînă la nimicire; trebuie să o primim, deci, cu resemnare, nu numai de la adversarii legitimi, ci și de la cei cu care luptăm pe aceleași poziții ideologice”. Printre achizițiile anului ce s-a scurs e și reamintirea acestei constatări; atîta doar că astăzi îmi pare că nu resemnarea ar fi postura cea mai potrivită.

Altîntîri, cum ziceam, stagiunea a fost bogată, cam prolixă, iar dacă nu și fixată în cîteva repere fundamentale, concludentă totuși prin cercetare fructuoasă și efort real spre detectarea în creație a sensului vremii și satisfacerea multilaterală a gustului public.

1984

Printre sutele de felicitări de Anul Nou, primesc și una nesemnată: „Dar mai du-te, domnule, și la cinematograful...”

Îi răspund aici anonimului: „Indică-mi dumneata un film de-al nostru care să fie deasupra spectacolelor noastre și mă duc”.